

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-8>

УДК 7.038.541(477)"19"

Лісова Н.Л.¹

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

ФІЛОСОФІЯ ДОВКІЛЛЯ У ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЯКУНІНА

Анотація. В Україні поки що відсутні фундаментальні мистецтвознавчі дослідження в напрямку ленд-арт, а поодинокі статті в періодичних виданнях не розкривають засади формування власне українського мистецтва довкілля, його особливості та відмінності від закордонного. Творчість Сергія Якуніна, який багато років є знаковим представником українського ленд-арту, допоки теж не висвітлено в друкованих працях. Дослідження творчості С. Якуніна, який один з перших звернувся до властивостей природних матеріалів, є важливим компонентом розвитку самобутнього вітчизняного ленд-арту. В статті розглянуто особливості творчого становлення С. Якуніна, досліджено фестивальну діяльність художника, проаналізовано знакові роботи та самостійні проекти. Проведено огляд літератури стосовно обраної теми та проаналізовано документації із особистих архівів художників.

Ключові слова: Сергій Якунін, ленд-арт, українське сучасне мистецтво, мистецтво довкілля.

Lisova Nataliia

National Academy of Fine Art and Architecture

PHILOSOPHY OF THE ENVIRONMENT IN THE CREATIVITY OF SERGEY YAKUNIN

Summary. In Ukraine, there are no fundamental art studies in the field of land art, and single articles in periodicals do not reveal the principles of formation of the actual Ukrainian art of the environment, its features and differences from abroad. The creativity of Sergey Yakunin, who has been an iconic representative of Ukrainian land art for many years, has not yet been covered in print. The study of the work of S. Yakunin, who was one of the first to turn to the properties of natural materials, is an important component of the development of original domestic land art. The article considers the peculiarities of S. Yakunin's creative formation in the system of Ukrainian contemporary art, researches the artist's festival activity, analyzes significant works and independent projects. S. Yakunin started working in this direction long before the emergence of land art events in Ukraine, and continues his creative search both at festivals and abroad. Today the artist is an honorary participant of domestic land art festivals and symposia. Examining the formation of Sergei Yakunin's creative method, it was found that the artist's focus on working with space was laid down from a young age. Working as a sculptor with volume, space and chiaroscuro, the artist tried to go beyond the academic approach to sculpture and find the form that best expressed his ideas in space. The desire to reflect natural phenomena in art, contributed to the use of «living materials» instead of marble, plaster and bronze. It was a conscious transition from sculptural monumentality to a sense of eternity in the moment. Having analyzed the principles of Sergey Yakunin's artistic worldview, we can confidently say that the artist's creativity is distinguished by a philosophical approach and a special perception of the properties of natural materials. The article reviews the literature on the selected topic and analyzes the documentation from the personal archives of artists. The topic of the article is connected with scientific and practical tasks in the context of research of the role of S. Yakunin's creativity in the Ukrainian art of the end of the XX – the beginning of the XXI century.

Keywords: Sergey Yakunin, land art, Ukrainian contemporary art, art of environment.

Постановка проблеми. Фундаментальні мистецтвознавчі дослідження напрямку ленд-арт поки що відсутні в Україні, а поодинокі статті в періодичних виданнях не розкривають засади формування власне українського мистецтва довкілля, його особливості та відмінності від закордонного. Творчість Сергія Якуніна, який багато років є знаковим представником українського ленд-арту, допоки теж не висвітлено в друкованих працях. С. Якунін не позиціонує себе як художника ленд-арту, радше медіумом між середовищем та глядачем. Дослідження творчості С. Якуніна, який один з перших звернувся до властивостей природних матеріалів, стане важливим компонентом розвитку самобутнього вітчизняного ленд-арту.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Тема статті пов'язана з науковими та практичними завданнями в контексті дослідження ролі творчості С. Якуніна в українському мистецтві кінця XX – початку XXI сторіччя.

Аналіз дослідження. Попри те, що історія ленд-арту в Україні налічує понад сорок років, досліджень, присвячених безпосередньо творчості С. Якуніна, як знакового художника мистецтва довкілля, так і загалом українському ленд-арту, надзвичайно мало. Існуючі джерела дають загальну характеристику творчого становлення ленд-арту в Україні, окреслюючи національну стилістику на прикладі окремих робіт.

Важливим для розуміння середовища українського ленд-арту стала монографія за редакцією П. Бевзи та Г. Гідори «Мистецтво довкілля: Україна 1989–2010». У книзі опубліковані тексти і мистецтвознавчі статті, написані Г. Вишеславським, Н. Кохан, Г. Гідорою, Г. Сидоренко, А. Блудовим, В. Бахтовим та іншими, протягом 1994–2010 років. Художниця Г. Сидоренко описує контекстуальну складову проектів, реалізованих сумісно з С. Якуніним та наводить основні художні підходи їх втілення. В альбомі зібрано світліни найбільш вагомих творчих робіт з

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2490-113X>

1989–2010 рік. Зокрема, представлено фотографії робіт С. Якуніна.

Грунтовною працею, в якій розглядається еволюція вітчизняного мистецтва середовища, є стаття мистецтвознавця Г. Вишеславського «Українському ленд-арту 36 років!» у періодичному виданні «Галерея», № 34, 2008 року. Автор розглядає інституалізацію ленд-арту та згадує найперші практики, як синтез енвайронменту, перформансу і гепенінгу. Важливо, що в статті наведено приклади творчих проєктів С. Якуніна та зазначено про участь С. Якуніна сумісно з Г. Сидоренко у пленері «Снов» 1992 року.

Куратор та організатор міжнародного зимового фестивалю ленд-арту «Міфогенез» художник О. Никитюк проводить екскурс у формотворення фестивалю «Міфогенез» в каталогах «Міфогенез» за 2007, 2013, 2016 роки. Серед плеяди художників куратор згадує С. Якуніна та його роботи «Зондаж» (2013) і «Площина зі змінним кутом відображення» (2013).

Мистецтвознавиця Н. Кохан спробувала окреслити періодизацію та особливості вітчизняного ленд-арту в дисертації «Ленд-арт у контексті сучасного ландшафтного дизайну», 2019 р. Між іншим дослідниця наводить приклади робіт українських художників, серед яких зазначено проєкти С. Якуніна, реалізовані під час його участі в міжнародному симпозіумі ленд-арту «Простір покордоння», що в Могриці Сумської області.

Потужним джерелом в дослідженні творчості С. Якуніна став англomовний електронний каталог творчих робіт «Sergei Yakunin. Sculpture and Site-specific Art». В збірку увійшли роботи художника за період з 1973 року по 2016 рік. Ілюстративний ряд каталогу супроводжують короткі замітки львівських дослідників Г. Хорунжи та Б. Шумиловича, які намагаються окреслити головні ідеї формотворення С. Якуніна.

Головним інформаційним джерелом в дослідженні творчості С. Якуніна стали архівні матеріали, серед яких: фото-документація з особистого архіву С. Якуніна, фото-документація з особистого архіву Н. Лісової, особистий архів Н. Лісової записів розмов з С. Якуніним.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізувавши наведені джерела, доходимо висновку, що в них не достатнього глибоко висвітлена тема мистецтва довкілля. Зазначені інституції дослідженні поверхово і не є вичерпними для визначення специфіки вітчизняного ленд-арту. Таким чином, на сьогодні в мистецтвознавстві відсутні ґрунтовні дослідження, присвячені історичному розвитку українського ленд-арту.

Мета дослідження – проаналізувати творчість Сергія Якуніна в контексті українського ленд-арту; провести огляд літератури стосовно обраної теми; проаналізувати документації із особистих архівів художників; розкрити особливості творчості Сергія Якуніна в контексті українського ленд-арту; дослідити становлення творчого методу С. Якуніна; проаналізувати засади художнього світогляду С. Якуніна.

Виклад основного матеріалу. Сергій Якунін – український художник, скульптор, працює в галузі фотографії, відео арту, скульптури, інсталяції, ленд-арту, сайт-специфік арт, учас-

ник регіональних та зарубіжних проєктів, член Галицької Мистецької Асоціації. Від самого народження (20 жовтня 1954) художник мешкає та працює у Львові. Творчість митця вирізняється філософським підходом та особливим сприйняттям властивостей природних матеріалів.

Спрямування С. Якуніна на роботу саме з простором було закладено ще в юності. Дитячі захоплення геометрією, кресленням, фізикою, хімією, властивостями матеріалів від висікання іскри до експериментів в кінематиці, мали відображення у творчому пошуку художника в майбутньому. В родині Якуніних завжди панував культ мистецтва. Перебуваючи з малку в творчій атмосфері, художник сприймав мистецтво як норму. Коли С. Якунін вирішив вступати до Львівського державного інституту декоративного та прикладного мистецтва (нині Львівська національна академія мистецтв), саме ненав'язливі поради батька художника, Івана Якуніна (викладача скульптури у вище згаданому навчальному закладі), сформувавши у сина професійне розуміння простору, форми та об'єму на все життя. В процесі навчання художник отримав досвід роботи з різними матеріалами: в кераміці, склі (вітражі), металі (карбування), дереві; вивчав рисунку геометрію, проектування інтер'єрів, живопис і кольорознавство, шрифти, основи композиції. Невпинні дослідження форми в майстерні батька під час навчання в інституті сприяли пошуку нових рішень у створенні звиклих образів.

З 1976 року С. Якунін приймає участь в національних та міжнародних виставках і симпозіумах. Разом з батьком ліпили і вождів, і пам'ятні знаки, рельєфи та дитячі майданчики. Працюючи як скульптор з об'ємом, простором та світлотінню, художник намагався вийти за рамки академічного підходу в скульптурі і віднайти ту форму, яка найкраще змогла б виразити його ідеї в просторі.

По закінченню інституту восени 1977 році С. Якунін вступає на строкову службу у Львові до весни 1979 року. Навіть під час служби йому довелось проектувати та оформляти музей ВПС ПрикВО (військово-повітряних сил прикарпатського військового округу) у Львові, створювати експозицію музею льотчика П.М. Нестерова (1887–1914) у Жовкві.

Тяжіння до формотворення, експерименти з площиною у середовищі були підкріплені перебуванням С. Якуніна на початку 1980-х років у Москві. Саме там художник знайомиться з практикою місцевих концептуалістів: Едуардом Гороховським, Іллею Кабаковим, Ігорем Макаревичем, Борисом Орловим, Дмитром Приговим [12]. Надалі творчість Якуніна тяжіє до концептуалізму у взаємодії з простором через об'єкт та його форму.

Знаковою для художника стала зустріч з Франциско Інфанте. Російський художник, один з небагатьох в Москві, хто активно реалізував проєкти, реалізація яких була безпосередньо пов'язана із застосуванням артефакту в навколишньому середовищі. Відповідно, творчий підхід Ф. Інфанте не тільки надихнув, а й пасував власним творчим пошукам С. Якуніна, та надав впевненості на новому етапі творчого шляху.

У 1987 році С. Якунін приймає участь у груповому проєкті «Запрошення до дискусії» в Музеї

фотографії у Львові. (нині костелі Марії Сніжної). Організаторами проекту Володимир Арофкін та Юрій Соколов. Виставка стала знаковою у творчості художника. Подія привернула увагу альтернативних митців того часу, що сприяло комунікації і знайомству художника з новими течіями мистецтва та презентації власних напрацювань досвідченій публіці.

У 1990 році С. Якунін вступає в Спілку художників України, а у 1989, 1991, 1992 роках бере активну участь у творчих пленерах в Седневі. Свого часу кураторами пленерів були: Тіберій Сільваші, Олександр Соловійов, Юлій Синькевич. Для художника пленери стали гарною можливістю попрацювати в різних художніх техніках графіки, живопису, скульптури.

Перші дослідження художника із середовищем відбулися на початку 1990-х років. В цей період в Україні з'являються практики ленд-арту, як нова форма творчого пошуку та реалізації. Саме у 1992 році, на пленері у Седніві, С. Якунін разом з іншими учасниками почав взаємодіяти з природним середовищем, створювати об'єкти із зістарених побутових та господарських предметів: вози, човни, відра, рушники. Із природних матеріалів було використано лід, лозу, повалені дерева. Самодостатні творчі роботи були наближені до інсталяцій в доквіллі. Власне, це були перші спроби сформулювати ідею роботи з природними матеріалами в поєднанні із звуком, світлом, проекцією та віднайти способи привнесення результатів у виставковий простір. Першою роботою у новому напрямку став проект «3/3» 1994 року в Київському планетарії в галереї «Світ-Л» у 1994 році, спільно з Ганною Сидоренко та Глібом Вишеславським (іл. 1). Також, на початку 1990-х років С. Якунін звертається до теми «кокона». Питання з глибокого дитинства художника, на кшталт: «Що змушує одну субстанцію перетворитися на іншу? Як з'являється кокон? Чому він перетворюється на метелика?», проявляються у творчих практиках художника як метафора: «...звідки приповзли, і куди полетимо... ми можемо лише припускати...» [11]. Тобто, під розумінням «кокона» розглядається символічна форма нового мистецького продукту як такого, що існує поза авторським втручанням, але «вивільнення метелика» відбувається за допомогою фінального творчого означення.

Твори С. Якуніна народжуються з певних ситуацій, які пропонує оточуюче середовище. Елементи природної стихії скеровують художника на дослідження миттєвостей, що можна проявити через танення льоду, зникнення створеної з піску форми чи стікання води. Саме ці роботи не були дослідженням природи, вони радше намагалися досягнути такі характеристики вічності, як постійне становлення і розпадання. У такому контексті ідеальним для нього є буддистська практика написання текстів за допомогою води на поверхні каміння у спекотний день. Ця практика виявляє щось, що швидко зникає, – все перебуває у двох станах, постійного становлення та постійного зникання. Саме тому, С. Якунін звертається ще до однієї метафори – маятника з льоду (1995 р.), що проявляє ритм та час через змінність власної форми (іл. 2).

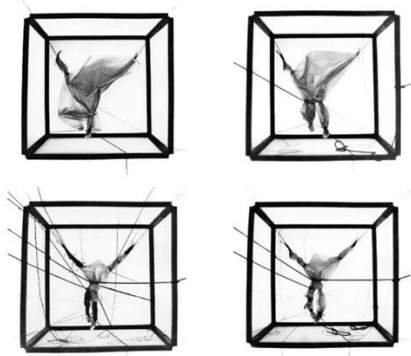
Іл. 1. Сергій Якунін, Ганна Сидоренко, Гліб Вишеславський. 3/3. 1994. Пісок, відео, слайд проекція, змішаний звук. Галерея «Світ-Л», Київський планетарій, Київ, Україна (Приватний архів Лісової Н.)

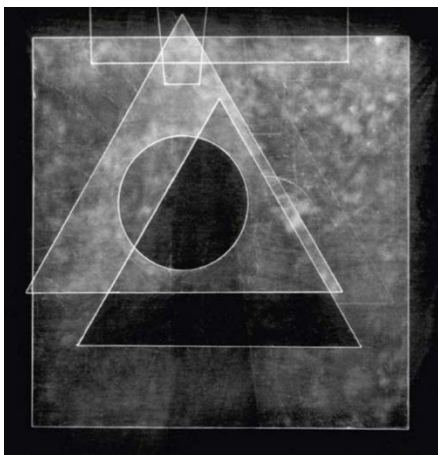
Іл. 2. Сергій Якунін. Лабораторні роботи – 03. 1995. Лід, мотузка. Історичний музей, Львів, Україна (Приватний архів Лісової Н.)

Наприкінці 1990-х років С. Якунін працює із ритмами природи (сезонними явищами, фізичними станами, біологічними процесами, періодичними коливаннями рівня моря), навколишній простір стає «полотном». Сергій Якунін формує «зміщені кути» у природньому ландшафті, будує геометричні фігури в просторі (трикутники та лінії), конструює кокони (проекти «Кокон-1», «Кокон») (іл. 3, іл. 4). Важливо, що найпростіші геометричні фігури, як квадрат, трикутник та коло, і їх елементи пов'язують явища та поняття, розкривають їх зміст і метафізичний взаємозв'язок між ними.

На межі 1990-х – 2000-х років С. Якунін активно приймає участь у ленд-арт симпозиумах та фестивалях: «Wo ist Kunst? Laboratory-99» (Фраунфельд, Швейцарія, 1999), «Poetry: Installation and performance» (Нью-Йорк, США 1999), «Periferic-3» (Ясси, Румунія, 2003), «Donumenta» (Регенсбург, Німеччина), «Простір Покордоння» (Могриця, Сумська обл.), «Міфогенез» (Вінниця), «Хортиця» (Запоріжжя), «Весняний вітер» (Київ).

Іл. 3. Сергій Якунін. **Какон-1**. 1983.
Тканина, мотузка, метал. 70x70x70.
(Приватний архів Лісової Н.)

Іл. 4. Сергій Якунін. **Кокон**. 1991. Плексиглас.
80x80x120. (Приватний архів Лісової Н.)

Особистий досвід С. Якуніна сприяв формуванню його власної, відмінної від інших, візуальної мови. Перебуваючи в пошуку засобів для втілення ідей, автор відкриває у звичних образах нові форми та поєднання, розкриваючи їх контекст. Для С. Якуніна важливо виявити ідею у просторі одним жестом (лінія, крапка, дуга), не порушуючи рівноваги. Використовуючи природні матеріали (пісок, вода, камінь, крига, дерево), митець надає вагомому значенню саме їх властивостям – сипучості, текучості, звуку, блиску, рефлексу. Мистецтво довіклля стає провідним у дослідженні простору й часу. В своїх практиках С. Якунін розкриває тему становлення та розпаду матерії в природі. З дитинства, спостерігаючи за природними явищами, автор замислюється над вічними процесами в їх швидкоплинності. Бажання відобразити в мистецтві схід і захід сонця, падіння крапель дощу, динаміку пейзажу, сприяло до застосування «живих матеріалів» замість мармуру, гіпсу та бронзи. Це був свідомий перехід від скульптурної монументальності до відчуття вічності у миттєвості – «проміжок між двома краплями до моменту падіння» [Приватний архів Лісової Н.]

С. Якунін не позиціонує себе як ленд-артиста, радше як медіума між середовищем та глядачем. Митець розробляє концепції, використовуючи певні форми залежно від ідеї, акцентуючи увагу глядача на певному моменті. Наприклад, розміщення піщаної лінії на березі моря «В очікуванні

хвилі» (2014) (іл. 5), коливання крижаного трикутника на поверхні зимового озера «Площина зі змінним кутом відображення» (2013) (іл. 6), сповільнення руху кам'яного маятника «Стільниковий об'єкт» (1997) (іл. 7), заповнення піском скляних площин «Наповнення» (1994) (іл. 8) та ін. Свої творчі роботи митець називає артефактами, тобто, результатами взаємодії художника і природи.

Іл. 5. Сергій Якунін. **В очікуванні хвилі**. 2014.
Пісок, вода. Мистецька резиденція «BIRUCHIY»,
Бердянська коса, Запорізька область, Україна.
(Приватний архів Лісової Н.)

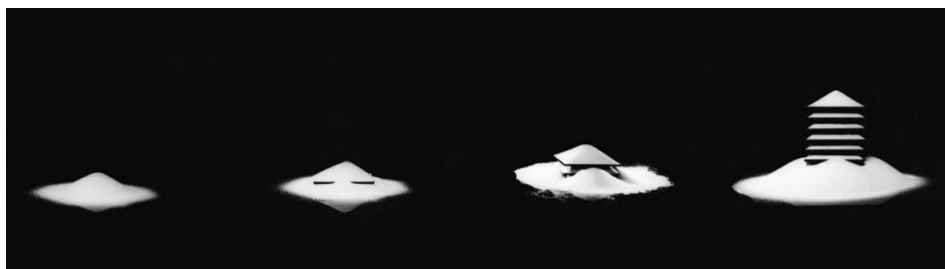

Іл. 6. Сергій Якунін. **Площина зі змінним кутом відображення**. 2013. Лід.
Фестиваль зимового ленд-арту «Міфогенез»,
Скіфські Вали, Вінницька область, Україна.
(Приватний архів Лісової Н.)

Іл. 7. Сергій Якунін. **Стільниковий об'єкт**. 1997.
Пісок, маятник, світло, звук (Юрій Яремчук).
Галерея «Д. А.», Львів, Україна.
(Приватний архів Лісової Н.)

Висновки. Отже, в даній статті було розкрито особливості творчості Сергія Якуніна в контексті українського ленд-арту. С. Якунін почав працювати в даному напрямку ще задовго до виникнення ленд-арт заходів в Україні, і продовжує творчий пошук як на фестивалях, так і за їх

Іл. 8. Сергій Якунін. Наповнення. 1994. Пісок, скло. Львів, Україна.
(Приватний архів Лісової Н.)

межами. Сьогодні художник почесний учасник вітчизняних ленд-арт фестивалів та симпозіумів. Дослідивши становлення творчого методу Сергія Якуніна було виявлено, що спрямування художника на роботу саме з простором було закладено ще з юнацтва. Працюючи як скульптор з об'ємом, простором та світлотінню, художник намагався вийти за рамки академічного підходу в скульптурі і віднайти ту форму, яка найкраще змогла б виразити його ідеї в просторі. Бажання відобразити в мистецтві природні явища, спри-

яло застосуванню «живих матеріалів» замість мармуру, гіпсу та бронзи. Це був свідомий перехід від скульптурної монументальності до відчуття вічності у миттєвості. Таким чином, філософське підґрунтя стає для митця визначальним в його подальших пошуках. Проаналізувавши засади художнього світогляду Сергія Якуніна, можемо впевнено сказати, що творчість митця вирізняється філософським підходом та особливим сприйняттям семантичних змістів природних матеріалів.

Список літератури:

1. Вишеславський Г. Ленд-арт у творчості українських митців. *Сучасне мистецтво*. 2017. № 13. С. 59–72.
2. Вишеславський Г. Українському ленд-арту 36 років. *Галерея*. 2008. № 3/4 (35/36). С. 9–15.
3. Кохан Н.М. Ленд-арт у контексті сучасного ландшафтної дизайну : дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07. Харків, 2019. 171 с.
4. Лісова Н. Український ленд-арт, в контексті розвитку сучасної української культури / Сьомі Платонівські читання. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. Київ : Видавництво Людмила, 2020. С. 109–110.
5. Лісова Н. Формування специфіки українського ленд-арту / Мистецька культура: історія, теорія, методологія : тези доповідей VIII Міжнар. наук. конф. (Львів, 20 листопада 2020 р.) / НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаніка, Ін-т досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів; ред-упоряд.: Л. Купчинська, О. Осадця; відп. Ред. Л. Сніцарук. Львів, 2020. С. 133–134.
6. Лісова Н. Формування специфіки українського ленд-арту / Актуальні питання культурології: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. Вип. 20 / За ред. проф. В. Г. Виткалова. Рівне : РДГУ, 2020. С. 105–112.
7. Лісова Н. Ленд-арт як спосіб формотворення в роботах Сергія Якуніна / Восьмі Платонівські читання. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції. Київ : СПД Чалчинська Н.В., 2021. С. 98–99.
8. Мистецтво довкілля: Україна 1989–2010: Альбом / упор. П. Бевза, Г. Гідора. Київ : Софія-А, 2010. 200 с.
9. Никитюк О. Міфогенез. Міфогенез. Вінниця, 2016. 100 с.
10. Приватний архів Лісової Н.
11. Sergei Yakunin. Sculpture and Site-specific Art. Kyiv: Stedley Art Foundation, 2021. 168 p.
12. Якунін Сергій. URL: <https://mitem.ua/category/artists/yakunin-sergey/>

References:

1. Vysheslavskyy Gh. (2017) Lend-art u tvorchosti ukrainskykh mytciiv». *Suchasne mystectvo*, no. 13, pp. 59–72.
2. Vysheslavskyy Gh. (2008) Ukrainjskomu lend-artu 36 rokiv. *Ghalereja*, no. 3/4 (35/36), pp. 9–15.
3. Kokhan N.M. (2019) Lend-art u konteksti suchasnogho landshaftnogho dyzaynu: dys. kand. mystectvoznnavstva: 17.00.07. Kharkiv, 171 p.
4. Lisova N. (2020) Ukrainjskyu lend-art, v konteksti rozvytku suchasnoi ukrainskoi kuljтуры / Sjomi Platonivskiji chytannja. Tezy dopovidei Mizhnarodni naukovoï konferenciji. Kyiv: Vydavnyctvo Ljudmyla, pp. 109–110.
5. Lisova N. (2020) Formuvannja specyfiky ukrajinsjkogho lend-artu / Mystecjka kuljtura: istorija, teorija, metodologhija: tezy dopovidej VIII Mizhnar. nauk. konf. (Ljviv, 20 lystopada 2020 r.) / NAN Ukrajinu, LNNB Ukrajinu im. V. Stefanyka, In-t doslidzhenj bibliotechnykh mystecjkykh resursiv; red-uporjad.: L. Kupchynsjka, O. Osadcja; vidp. Red. L. Snicaruk. Ljviv, pp. 133–134.
6. Lisova N. (2020) Formuvannja specyfiky ukrajinsjkogho lend-artu / Aktualjni pytannja kuljturologhiji: Aljmanakh naukovogho tovarystva «Afina» kafedry kuljturologhiji ta muzejeznnavstva. Vol. 20 / Za red. prof. V. Gh. Vytkalova. Rivne: RDGHU, pp. 105–112.
7. Lisova N. (2021) Lend-art jak sposib formotvorennja v robotakh Serghija Jakunina / Vosjmi Palatonivskiji chytannja. Tezy dopovidei Mizhnarodnoi naukovoï konferenciji. Kyiv: SPD Chalchynsjka N.V., pp. 98–99.
8. Mystectvo dovkillja: Ukraïna 1989–2010: Aljbom (2010) / upor. P. Bevza, Gh. Ghidora. Kyiv: Sofija-A, 200 p.
9. Nykytjuk O. (2016) Mifoghenez. Mifoghenez. Vinnycja, 100 p.
10. Pryvatnyj arkhiv Lisovoï N.
11. Sergei Yakunin (2021) Sculpture and Site-specific Art. Kyiv: Stedley Art Foundation, 168 p.
12. Jakunin Serghij. URL: <https://mitem.ua/category/artists/yakunin-sergey/>